

گزارش تصویری

جهادگران از اولین ساعات حمله دشمن به کمک و یاری هموطنان آسیب‌دیده شتافتند

هجرت برای همدلی در خط مقدم خدمت

از ابتدای جنگ رمضان، جهادگران با تشکیل قرارگاه‌های مردمی عملیات امداد و کمک‌رسانی را آغاز کردند

گروه‌های جهادی در سال‌های گذشته همواره در پرتو نگاه‌های مهم اجتماعی و بحران‌های ملی نقش آفرین بوده‌اند، اما در جریان حملات اخیر به ایران و آنچه در ادبیات رسانه‌ای از آن به عنوان «جنگ رمضان» و مقطعی از «دفاع مقدس سوم» یاد می‌شود، حضور آنان جلوه‌ای متفاوت و پرنرنگ‌تر پیدا کرد. در روزهایی که برخی مناطق شهری در اثر حملات آسیب دیدند، جهادگران از سراسر کشور به میدان آمدند؛ از آواربرداری و امداد و نجات گرفته تا شست‌وشو و تعمیر ارقام آسیب‌دیده مردم و مشارکت در بازسازی ساختمان‌ها. فعالیت این گروه‌ها نه تنها بخشی از خلایق‌های فوری خدمت‌رسانی در شرایط بحرانی را جبران می‌کند، بلکه نشان داد ظرفیت اجتماعی شکل گرفته در قالب حرکت‌های جهادی تا چه اندازه می‌تواند در رفع محرومیت و کمک به آسیب‌دیدگان مؤثر باشد. اکنون، در حالی که روند امداد‌رسانی و بازسازی همچنان ادامه دارد، تجربه جنگ رمضان بار دیگر نقش این شبکه مردمی را در مدیریت بحران و حمایت از اقشار محروم برجسته کرده است.

آزمایش توانایی

محل‌های آسیب‌دیده مستقر شدند و خدمات درمانی اولیه را به مصدومان ارائه دادند. بسیاری از افرادی که امکان انتقال فوری به بیمارستان را نداشتند، در همان محل حادثه تحت درمان قرار گرفتند. از سوی دیگر، گروه‌های صنفی و تخصصی مهندسی نیز نقش مهمی در مدیریت وضعیت مناطق آسیب‌دیده ایفا کردند. رانندگان ماشین‌آلات سنگین در عملیات آواربرداری و پاکسازی معابر مشارکت داشتند و مهندسان ساختمان و بنیادین در ارزیابی خسارات و آغاز عملیات مرمت و بازسازی حضور یافتند.

همکاری میان نهادها و گروه‌های مردمی
یکی از نکات قابل توجه در جریان جنگ رمضان، هماهنگی میان گروه‌های جهادی و دستگاه‌های مختلف اجرایی و امدادی بود. این هماهنگی باعث شد ظرفیت مردمی شکل گرفته در قالب گروه‌های جهادی به شکلی مؤثر در کنار توان دستگاه‌های رسمی قرار گیرد. مدینه‌نگار در این باره می‌گوید: «در جریان عملیات، بسیاری از نهادها و سازمان‌ها به این جمع‌بندی رسیدند که برای مدیریت بهتر شرایط باید از ظرفیت گروه‌های جهادی استفاده کنند. به همین دلیل همکاری گسترده‌ای میان دستگاه‌های مختلف و این گروه‌ها شکل گرفت.»

به گفته مدیر حرکت‌های جهادی سازمان بسیج سازندگی، نتیجه این همکاری افزایش سرعت امداد‌رسانی و بهبود کیفیت خدمات ارائه‌شده به مردم بود. مدیر حرکت‌های جهادی سازمان بسیج سازندگی همچنین تأکید می‌کند: «عملکرد گروه‌های جهادی در جنگ رمضان فراتر از انتظار بود. حجم فعالیت‌ها، سرعت عمل نیروها و روحیه ایثار و از خودگذشتگی آنان باعث شد بسیاری از مشکلات در مدت کوتاهی مدیریت شود.»

استمرار فعالیت‌ها تا بازسازی کامل
حضور گسترده این گروه‌ها در امداد‌رسانی، آواربرداری، خدمات درمانی و حتی بازسازی خانه‌های آسیب‌دیده، نشان می‌دهد که حرکت‌های جهادی تنها یک فعالیت داوطلبانه ساده نیست، بلکه به بخشی مهم از شبکه اجتماعی خدمت‌رسانی در کشور تبدیل شده‌اند. شبکه‌ای که در روزهای بحران، کارآمدی و اثرگذاری خود را بیش از پیش نشان می‌دهد. با گذشت حدود دو ماه از روزهای اولیه بحران، فعالیت گروه‌های جهادی متوقف نشده است. اکنون تمرکز بسیاری از این گروه‌ها بر بازسازی و مرمت ساختمان‌های آسیب‌دیده و کمک به بازگشت شرایط عادی زندگی در مناطق حادثه‌دیده قرار گرفته است.

مدینه‌نگار تأکید می‌کند: «فعالیت گروه‌های جهادی همچنان ادامه دارد و تا زمانی که عملیات امداد‌رسانی و بازسازی به طور کامل به پایان نرسد، این نیروها در کنار مردم خواهند ماند. هدف نهایی این است که آخرین خانه آسیب‌دیده نیز بازسازی شود و همه خانواده‌ها بتوانند به زندگی عادی خود بازگردند.»

تجربه جنگ رمضان و حملات اخیر به ایران بار دیگر نشان داد که در کنار ساختارهای رسمی مدیریت و شست‌وشو ارقام اولیه از جمله پتوها، ملحفه‌ها و سایر منسوجات خانگی را بر عهده گرفتند. این کار که شاید در نگاه نخست ساده به نظر برسد، اما در شرایط بحرانی اهمیت زیادی دارد؛ زیرا بازگشت سریع خانواده‌ها به وضعیت عادی زندگی را تسهیل می‌کند. در کنار این اقدامات، گروه‌های جهادی پزشکی نیز در حوزه دیگر، گروه‌های جهادی به تخلیه منازل مسکونی آسیب‌دیده پرداختند. در بعضی مناطق، خانه‌ها به دلیل شکستن شیشه‌ها یا آسیب دیدن سازه‌ها دیگر برای سکونت امن نبودند. جهادگران در این شرایط به انتقال اثاثیه و اموال خانواده‌ها به مکان‌های امن کمک می‌کردند.

این جهادگر فعال ادامه می‌دهد: «جلسات متعددی برای هماهنگی میان گروه‌های جهادی و دستگاه‌های مختلف برگزار شد. نتیجه این جلسات این بود که نیروها بر اساس تخصص و توانمندی تقسیم‌بندی شدند. همین موضوع باعث شد خدمات ارائه‌شده هدفمندتر و مؤثرتر باشد.»

گزارش‌ها نشان می‌دهد، در کلاشنتر تهران، سازمان بسیج سازندگی تهران نقش محوری در هدایت این فعالیت‌ها بر عهده داشت. گروه‌های جهادی تحت پوشش این سازمان توانستند در زمره نخستین نیروهای باشند که در مناطق آسیب‌دیده حضور یافتند و عملیات امداد‌رسانی را آغاز کردند.

طیف گسترده خدمات در مناطق آسیب‌دیده
فعالیت‌های جهادگران در جریان جنگ رمضان تنها به یک حوزه محدود نبود. در واقع، طیف وسیعی از خدمات تخصصی از سوی این گروه‌ها ارائه شد. بخش امداد و نجات، جهادگران در عملیات آواربرداری و کمک به نجات شهروندان گرفتار زیر آوار مشارکت داشتند. در بسیاری از موارد، حضور سریع این نیروها باعث شد افراد آسیب‌دیده سریع‌تر از زیر آوار خارج شوند.

در حوزه دیگر، گروه‌های جهادی به تخلیه منازل مسکونی آسیب‌دیده پرداختند. در بعضی مناطق، خانه‌ها به دلیل شکستن شیشه‌ها یا آسیب دیدن سازه‌ها دیگر برای سکونت امن نبودند. جهادگران در این شرایط به انتقال اثاثیه و اموال خانواده‌ها به مکان‌های امن کمک می‌کردند.

بخش مهمی از فعالیت‌ها نیز از سوی گروه‌های جهادی بانوان انجام شد. آنان مسئولیت جمع‌آوری و شست‌وشو ارقام اولیه از جمله پتوها، ملحفه‌ها و سایر منسوجات خانگی را بر عهده گرفتند. این کار که شاید در نگاه نخست ساده به نظر برسد، اما در شرایط بحرانی اهمیت زیادی دارد؛ زیرا بازگشت سریع خانواده‌ها به وضعیت عادی زندگی را تسهیل می‌کند. در کنار این اقدامات، گروه‌های جهادی پزشکی نیز در حوزه دیگر، گروه‌های جهادی به تخلیه منازل مسکونی آسیب‌دیده پرداختند. در بعضی مناطق، خانه‌ها به دلیل شکستن شیشه‌ها یا آسیب دیدن سازه‌ها دیگر برای سکونت امن نبودند. جهادگران در این شرایط به انتقال اثاثیه و اموال خانواده‌ها به مکان‌های امن کمک می‌کردند.

میدان آمد و فعالیت گروه‌های جهادی افزایش یافت. در همان ساعات ابتدایی، قرارگاه‌های جهادی در سطوح مختلف شکل گرفتند تا نیروها و امکانات موجود به صورت منسجم سازماندهی شوند. مدیر حرکت‌های جهادی سازمان بسیج سازندگی، درباره نحوه شکل‌گیری قرارگاه و سازماندهی جهادگران به «جوان» می‌گوید: «یکی از مأموریت‌های اصلی گروه‌های جهادی حضور مؤثر در شرایط اضطراری است. تجربه‌های قبلی ما در حوادثی مانند کرونا و زلزله سربل‌ذهاب نشان داده بود که این گروه‌ها می‌توانند در زمان کوتاه وارد میدان شوند. در جریان جنگ رمضان نیز همین اتفاق افتاد و از همان ساعات ابتدایی قرارگاه‌های جهادی برای ساماندهی نیروها تشکیل شد.»

به گفته محمد مدینه‌نگار، پس از تشکیل این قرارگاه‌ها، برپایی مواکب خدمت‌رسان نیز در دستور کار قرار گرفت. این مواکب به‌ویژه در حوزه امداد و نجات تمرکز داشتند و تلاش می‌کردند خدمات اولیه را در کوتاه‌ترین زمان به مردم ارائه دهند.

افزار ناشی از کمبود امکانات را کاهش دهد. نمونه دیگر حضور مؤثر این گروه‌ها و اعضای بی‌ادعای بی‌نام و نشانان در زلزله سربل‌ذهاب بود؛ حادثه‌ای که در کرمانشاه رخ داد و خسارات گسترده‌ای بر جای گذاشت و هزاران نفر را بی‌خانمان کرد. در آن زمان نیز گروه‌های جهادی از نخستین نیروهایی بودند که وارد مناطق زلزله‌زده شدند. آواربرداری، اسکان موقت، توزیع ارقام ضروری و کمک به بازسازی خانه‌های آسیب‌دیده از اقداماتی بود که توسط این گروه‌ها انجام شد.

تجربه‌های به‌دست‌آمده در این حوادث باعث شد که طی سال‌های اخیر تعداد گروه‌های جهادی فعال در کشور به شکل قابل توجهی افزایش یابد. براساس آمار ثبت‌شده در سامانه اطلس گروه‌های جهادی، اکنون بیش از ۶ هزار گروه در سراسر کشور فعالیت می‌کنند؛ شبکه‌ای گسترده از نیروهای داوطلب که در مواقع بحران می‌توانند به سرعت بسیج شوند.

سازماندهی ظرفیت‌های مردمی
با آغاز حملات در جنگ رمضان افزایش بیماران به مناطق مختلف کشور، یک بار دیگر ظرفیت مردمی به

در تمام دنیا به سختی می‌توان نیرویی را یافت که از خانه و کاشانه خود دل بکند، هجرت را بپذیرد و بدون هیچ چشمداشت مادی، تنها با انگیزه‌های معنوی برای خدمت به دیگران پا به میدان بگذارد. اما این ویژگی بارز گروه‌های جهادی در ایران است؛ نیروهایی داوطلب که در شرایط دشوار، زندگی روزمره خود را کنار می‌گذارند تا به یاری مردمی بشتابند که در گیر بحران شده‌اند.

این خصوصیت منحصر‌به‌فرد بود که در جریان حملات اخیر به ایران و در ایام جنگ رمضان بار دیگر خود را نشان داد. کافی است کمی به عقب‌ت برگردیم؛ هنوز ساعات زیادی از حملات و بمباران شهرهای ایران از سوی مهاجمان امریکایی صهیونیستی نگذشته بود که جهادگران از استان‌های مختلف کشور راهی مناطق آسیب‌دیده شدند. بسیاری از آنان چند روز از خانواده‌های خود دور شدند تا در عملیات آواربرداری، امداد و نجات و کمک به آسیب‌دیدگان مشارکت کنند. برخی نیز مسئولیت‌هایی کمتر دیده‌شده، اما ضروری را بر عهده گرفتند؛ از جمله شست‌وشو ملحفه‌ها، پتوها و لباس‌های آلوده خانواده‌هایی که خانه‌هایشان آسیب دیده بود.

این حضور داوطلبانه و بی‌منت، نمونه‌ای از مشارکت مردمی در مدیریت بحران به شمار می‌رود؛ الگویی که سال‌هاست بارها در حوادث مختلف آزموده شده و در بسیاری موارد توانسته‌است خلایق‌های موجود در فرآیند امداد‌رسانی را جبران کند.

تجربه‌هایی از کرونا تا زلزله

گروه‌های جهادی در استان‌های مختلف کشور طی سه دهه گذشته به یکی از مؤثرترین ظرفیت‌های مردمی در عرصه خدمت‌رسانی تبدیل شده‌اند. این گروه‌ها که عمدتاً بر پایه انگیزه‌های دینی، انقلابی و انسان‌دوستانه شکل گرفته‌اند، در مواجهه با بحران‌های مختلف نقش قابل توجهی ایفا کرده‌اند.

در دوران همه‌گیری ویروس کرونا، بسیاری از این گروه‌ها با ضدعفونی کردن معابر، توزیع بسته‌های معیشتی، تهیه ارقام بهداشتی و حمایت از خانواده‌های آسیب‌پذیر وارد میدان شدند. در همان روزها، فعالیت جهادگران در بسیاری از مناطق کشور توانست بخشی

گزارش ۲
حوریه ملکی

جهادگران سلامت حامی بیماران جسم و روان در بحران‌ها

در روزهای بحرانی، وقتی زلزله خانه‌ها را ویران می‌کند یا سیل امید را می‌شوید، جهادگران سلامت با تجهیزات بسیار، دارو و تیم‌های چندتخصصی در کنار مردم قرار می‌گیرند. تعداد قابل توجهی از متخصصان جهادی کشور، علاوه بر تجربه بالینی، آموزش تخصصی در درمان بحران‌های روانی فردی و اجتماعی دیده‌اند تا بتوانند با آسیب‌دیدگان حوادث طبیعی و اجتماعی به زبان همدلی و علم سخن بگویند.

این گروه‌ها در چند سال اخیر به‌ویژه در استان‌های سیستان و بلوچستان، خوزستان، کرمانشاه و هرمزگان، شبکه‌هایی از خدمات سلامت ترکیبی را توسعه داده‌اند؛ خدماتی که نه تنها درمان جسم را هدف می‌گیرد، بلکه بازسازی روح و آرامش اجتماعی مردم را نیز دنبال می‌کند.

«سراج»؛ الگوی ملی در مددکاری اجتماعی
بعد اجتماعی این خدمت‌های در مراکز تخصصی سلامت روان بیش از پیش جلوه یافته است. یکی از مهم‌ترین نمونه‌های دولتی هم‌راستا با این جریان، راه‌اندازی مراکز «سراج» در کشور است؛ شبکه‌ای از بیش از ۱۰۰ مرکز که با هدف گسترش خدمات سلامت روانی و اجتماعی فعالیت می‌کنند. در همین راستا مدیر کل سلامت روانی و اجتماعی وزارت بهداشت در آیین افتتاح یکی از این مراکز در بابل گفته که مراکز «سراج» با حمایت شورای اجتماعی کشور توانسته‌اند در سال‌های اخیر به یکی از ارکان اصلی مدیریت آسیب‌های روانی و اجتماعی تبدیل شوند.

حوادث و حتی جنگ‌ها، مراکز سراج با ارائه خدمات فوری روانی و اجتماعی، اثرات ناخوشایند این شرایط را در جامعه کاهش داده‌اند. طرح توسعه «سراج» با حمایت شورای اجتماعی کشور و همکاری وزارت کشور پیش می‌رود و مشارکت دانشگاه‌های علوم پزشکی، فرمانداری‌ها و خیرین محلی در اثربخشی این طرح بسیار تعیین‌کننده است.»

پیوند ایمان، تخصص و مشارکت مردمی
جهادگران پزشکی و روانی کشور در واقع بازوان عملیاتی همین الگوی انسانی هستند. بسیاری از نیروهای جهادی در تعامل مستقیم با مراکز سراج، دانشگاه‌های علوم پزشکی و شبکه بهداشت محلی فعالیت می‌کنند. آنان از تجربیات مداخله در بحران‌ها بهره می‌برند تا در هر میدان حادثه، نوعی «مدیریت سلامت انسانی» را شکل دهند؛ مدیریتی که بر پایه سه محور تخصص علمی، حس ایثار و مشارکت اجتماعی استوار است.

با گسترش این رویکرد، حتی در روستاها و مناطق دورافتاده، گروه‌های جهادی توانسته‌اند به حلقه اتصال مردم و نظام سلامت بدل شوند؛ از آموزش پیشگیری از بیماری‌ها تا مشاوره خانواده و بازسازی روحیه اجتماعی پس از حوادث. امروز جهادگران سلامت نه تنها پزشکان و پرستاران، که مشاوران و مددکاران اجتماعی نیز هستند؛ قهرمانانی بی‌نام و نشان که در سکوت بحران، صدای آرامش و امیدند. آنان در هر ناحیه‌ای که درد و بحران خانه کند، بی‌هیاهو حضور می‌یابند تا انسانیت را در سخت‌ترین لحظه‌ها معنا کنند.

به گفته محمد رضا شالیباغان، هدف از راه‌اندازی «سراج»، ارائه خدمات جامع و رایگان روانپزشکی، روانشناسی و مددکاری اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی و بحران‌های روانی است. او تأکید کرده که تجربه یک دهه فعالیت این مراکز، کارآمدی ساختار آنان را در بهبود وضعیت سلامت روان مناطق تحت پوشش نشان داده است و این مراکز با ارائه هم‌زمان خدمات تخصصی، نقش مهمی در کاهش موارد اقدام به خودکشی، بهبود مشکلات خانوادگی و کاهش نرخ بستری بیماران روانپزشکی داشته‌اند. شالیباغان افزود: «در زمان بروز بحران‌ها، از جمله

سخت‌ترین لحظه‌ها معنا کنند.